

Když mě chcete, tak si mě odnese

Se Stanislavem Devátým o Zlíně, konspiraci, Gándhím, pasivním odporu a životě v ilegalitě

JAN HANZLÍK

S komunisty se odmítal bavit. Na každou jejich perlustraci odpovídal oficiální stížností. A rozhodně si nenechal nic líbit. *Odpor ke komunistickému režimu jsem si zvolil vědomě a dobrovolně.*

Školní fotka ze Střední průmyslové školy elektrotechnické ve Zlíně, ročník 1972/73. Stanislav Devátý v horní řadě uprostřed.
Foto: archiv Stanislava Devátého

Kdysi jste vzpomínal, jak jste se ve Zlíně na Vánoce 1971 poprali s policajty. Byl to ten okamžik, který rozhodl o tom, že se stanete disidentem?

Určitě to byl jeden z motivů, ale impulzů bylo víc. Já byl od dětství spíš rebel, nenechal jsem si toho moc líbit,

až na to, že jsem byl malý a tlustý a všude jsem dostával kapky. Mezi pátou a šestou třídou jsem ale vyrostl a v sedmé už jsem byl s jedním spolužákem největší ze třídy. Najednou přišel obrat, nikdo už si na mě netroufal a já se naopak začal zastávat jiných. Rozhodující okamžik přišel, když nás

v sedmé třídě ještě s tím klukem, se kterým jsme byli největší, napadli deváťáci a my je zbouchali. A pak to šlo dál. My jsme měli partu, jezdili jsme na vandry, sportovali, já tehdy hrál hokej, a do toho přišel osmašedesátý. A to bylo rozhodující. Celý život nám vykládali, jak jsou bratři a přátelé,

a druhý den je máte na zahrádce s tankama. Okupace jednoznačně rozhodla. A taky moji kámoši.

Takže jste se rozhodl dát se na cestu odporu?

Přesně tak. Vždycky to srovnávám s osmašedesátníky, protože oni byli do disentu v podstatě natlačeni, já se rozhodl sám. Pak přišel šedesátý devátý rok, ten byl taky docela hustý, protože na nás do Zlína pod Dům umění poslali milicionáře, ožralé cizí chlapy, říkalo se, že byli z Hradiště, a ti nám dali nakládačku. Po-dařilo se mi zachránit a skončil jsem jen s pochroumanou nohou, když jsem dostal obuškem přes kotník. Druhý den jsme chtěli jet na brigádu na chmel, ale polovina mých kamarádů byla zavřená a vrátili se za měsíc, za rok, někteří za dva.

Po srpnu 69 se už naplno rozjela normalizace, jak jste na ni reagovali?

My jsme pořád něco dělali. Moji kamarádi měli třeba konflikt u nás na Letné, kde měli komunisti v kulturním domě zábavu. Kluci si tam šli něco koupit, komunisti se do nich začali navážet, napadli je, a tak to skončilo rvačkou. Asi pět jich bylo a našťástí je nechtyli. A necelý rok nato, to byl myslím ten jedenasedmdesátý, jsme seděli na Vánoce v hospodě, které se říkalo Družba, a zpívali koledy. Komoušům, co seděli opodál, se to nelíbilo a zavolali na nás policajty. Ti přijeli ožralí, s obuškama, čepice na půl žerdi, a začali hulákat, co tam děláme a že půjdeme s nima. My jsme se nedali a byla z toho těžká mlata. Policajti museli zavolat posilu, asi dvacet fízlů, a když mě dva chlapi táhli z hospody ven, já se jim vytrhl a utekl pryč a tak jsem se zachránil. Zdrhl jsem do hor a vrátil se za čtrnáct dní.

Takže to byla vaše první zkušenost s ilegalitou a pobytem v utajení?

Vlastně ano. Zdrhl jsem do Karlovic, kde byla na jedné chatě moje známá,

Stanislav Devátý po dlouhé hladovce v létě 1989. Na snímku s Přemyslem Fialkou před Thomayerovou nemocnicí. Foto: archiv Stanislava Devátého

kteřá tam trávila Vánoce, a tam jsem se zašil. Vrátil jsem se až po Novém roce do školy a to už o mě neměli takový zájem, nicméně nás stejně soudili a já skončil s podmínkou. A potom už to šlo ráz na ráz. Seznámili jsme se s dalšími lidmi, kteří byli taky proti režimu, jezdili jsme na vandry, kytary, květinčky ve vlasech, blbli jsme. Pak jsme založili fotbalový klub Cosmos Tureček. Já jsem totiž po škole dělal ve fabrice Rudý říjen, dneska je to Barum, pak jsem pracoval u spojů a o víkendech taky v hospodě U Turečka. Tam měli v zadu malinkatý bar, ze kterého jsme si udělali takovou klubovnu. Bigbít, neony, víkendový program, všechno. Tam začala chodit parta známých a s nimi jsme začali hrát fotbal. Samozřejmě jsme neunikli pozornosti estébáků, protože ti sledovali veške-

ré aktivity a nás bylo jeden čas přes stovku. Jen komunisty jsme nepřijímali.

Založili jste odbojovou skupinu Cosmos?

Tak určitě bych to nenazýval odbojovou skupinou. V tehdejší celonárodní šedi jsme si trochu obohacovali život. Byla to v každém případě hezká doba. Nicméně mě z té hospody samozřejmě nakonec vyhodili, ale scházeli jsme se dál a mezitím přišla Charta. Moji starší kámoši se potkali s lidmi z Prahy a navázali kontakty. Začali jsme rozmnožovat a rozšiřovat zakázanou literaturu. Ze začátku fotografickou cestou, všechno jsem musel přefotit a vyvolat v temné komoře. Pak teprve přišly průklepáky a potom jsme začali využívat sítotisk, na kterém jsme v roce 1984 vydali

Před budovou soudu, který Stanislavu Devátému uložil trest dvacet měsíců nepodmíněně, čekali v srpnu 1989 jeho přátelé s květinami

Foto: archiv Stanislava Devátého

Orwellův román 1984. To jsme tiskli u mě v bytě.

Vy jste prý vynikal právě v konspiraci, vždycky jste po sobě „tiskárnu“ uklídl tak důkladně, že estébáci nenašli nic ani během tajných domovních prohlídek.

Policajti mi hlavně nikdy nepřišli na skrýš v obývací stěně, kam jsem schovával důležité materiály. To jsem si dělal sám. Já jsem původně elektrotechnik, takže jsem si doma udělal i zařízení, které počítalo počet vstupu do bytu. Od hlavního vchodu jsem vedl dráty přes špajz, kde jsem měl dírku, a v ní jsem měl schované počítadlo. Takže když u mě dělali tajnou prohlídku, hned jsem na to přišel.

To vám někdo poradil?

Ne, to jsem vykoumal. My jsem takovéhle věci dělali. Když jsme třeba

tiskli knihy, tak jsme dělali klasické vazby a ze Svitů nám nosili fólie, pomocí kterých jsme na vazby tiskli názvy knih. Vyrobil jsem zařízení, které automaticky regulovalo teplotu, měli jsme šablonu, za tepla jsme to vylisovali a měli jsme dokonalou knihu.

Mimochodem, jaká byla za normalizace situace na disidentské frontě ve Zlíně?

Tož, narůstalo to pomalu. Na malých městech to bylo vždycky horší, ale nejhůř na tom byli ti na vesnicích, kde bylo fízlů hodně, a když někdo začal vyčuhovat, snažili se ho srazit. My jsme se nenechali, spíš naopak. Drželi jsme pohromadě, pomáhali nám starší kluci, někdy to byla aj sranda. Já už jsem se s tím pak nemazal. Paní Čeřovská ze Svobodné Evropy mi říkala, že jsem byl první, kdo měl živý telefonický rozhovor na Svo-

bodné Evropě. Mně to bylo jedno. My jsme věděli, že policajti mají záznamové zařízení a že trvá dvě minuty, než vás zaměří, já volal pět, deset minut, máti taky telefonovala, Kynclovi do Londýna jsme volali. Žádný problém.

To je zajímavé, na jedné straně přísná konspirace a na druhé hovory po veřejných linkách...

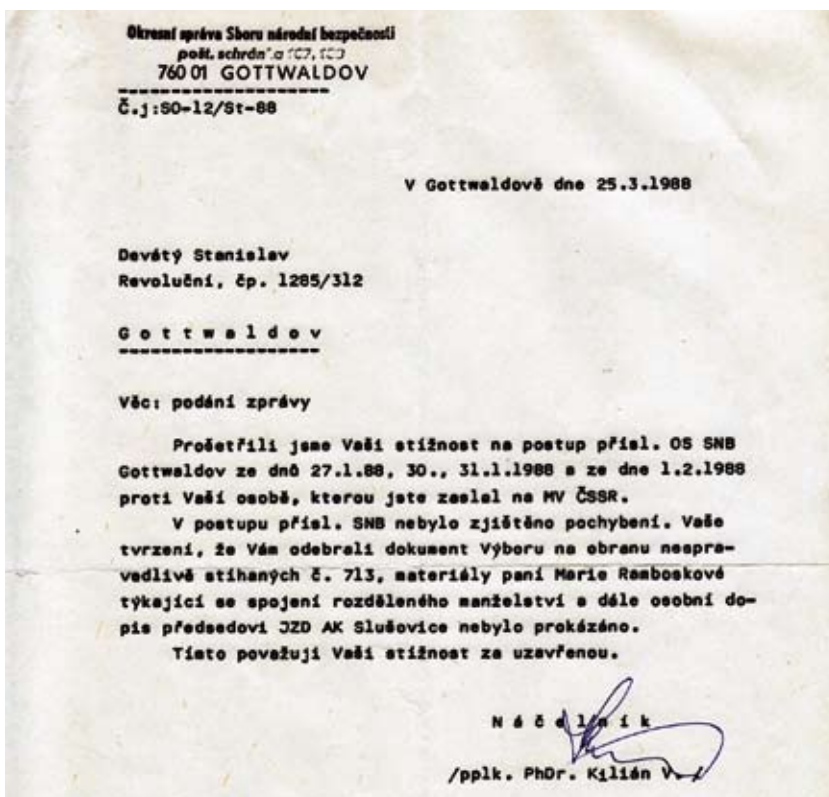
To už jsem byl tak provalený, že nebylo co konspirovat. Nicméně i tehdy se u nás tisklo ve velkém. Já měl tu výhodu, že jsem měl u nás v baráku od známé, o které nikdo nevěděl, půjčný sklep. V našem domě bydlelo devadesát rodin, takže prohledat všechny sklepy nešlo. Prohlédli ten můj, ale nenašli nikdy nic. Taky jsem jim přes sklep utíkal, protože barák je do sva-hu a sklepní okno vedlo do vedlejší mateřské školky, takže když hlídali barák, chodil jsem ven přes sklep. Oni na to přišli, protože jim začalo být divné, že hlídají barák a pak mě najdou ve městě. Konspirace už byla zbytečná. Vždyť my jsme u nás na rámečku a potom na cyklostylu tiskli Informace o Chartě, letáky, knížky, později jsme rozmnožovali i Lidové noviny. Ty už jsem házel do schránek jak pošťák, jen u nás v domě jsem měl snad dvacet odběratelů.

Nikdo z nich vás neudal?

Z těch, kteří Lidovky dostávali, nikdo. Já věděl o několika komunistech, ale i když mi instalovali odposlech, tak jsem se to dozvěděl. To bylo někdy v roce 1982 nebo 1983, nade mnou bydlel kluk, který kdysi emigroval a pak se vrátil, a oni ho nechali být. Natlačili se na něj, až když ho potřebovali zneužít proti mně. My měli společnou anténu a skrz ni to táhli do jeho kvartýru s tím, že mu to zabudují do pohovky a z té že to budou posílat přes telefon. To on odmítl, tak to táhli nahoru do pátého patra, kde bydlela vdova po řediteli Výzkumného ústavu plastikařské technologie, komunistka. Jenže ten můj soused byl natolik slušný, že to řekl svému kamarádovi Pepovi Kuželovi, co hrál ve

Boj s příslušníky StB o opoziční transparent. Václavské náměstí 1. května 1989.
S. Devátý třetí zprava. Foto: archiv Stanislava Devátého

Odpověď na jednu z pravidelných stížností S. Devátého na nezákonný postup policie
Foto: archiv Stanislava Devátého

Zlíně první ligu v hokeji, a ten mě varoval. Já to stejně tušil, a když jsem potřeboval něco řešit, dělal jsem to jinde.

Co vás pohnulo k tomu, že jste v roce 1985 podepsal Chartu?

Já Chartu podepsal už v roce 1977, jenomže v roce 1984 jsem s hrůzou zjistil, že v seznamech signatářů nejsem. Takže jsem podepsal dvakrát.

Co se pak dělo? Zostřil se dohled?

Dohled se zostřil, až když jsem se v roce 1988 stal mluvčím Charty. To byl velký nápor, protože se jim to vymykalo z rukou. Já byl v podstatě první mimopražský mluvčí, když nepočítám Jardu Šabatu, který byl v podstatě pořád v Praze. Navíc jsme byli členy nové generace, o které komunisti věděli, že není moc náchylná ke kompromisům a nechce se s nima bavit. Taky jsme patřili ke kritikům Charty samotné, napsali jsme tzv. Dopis čtyřiceti, kde jsme Chartu svým způsobem kritizovali, tehdy nám připadala jako uzavřená kasta, která nemá žádný pohyb. Nikam to nevedlo. Vzpomínám si, že když jsme chtěli dělat demonstraci 21. srpna 1988, měli jsme sraz v Praze na Karlově náměstí v parku. Benda, Vašek Malý a další. Miloš Hájek mě tehdy přesvědčoval, ať na tu demonstraci nechodíme, že estébáci připravují teror. Nakonec jsme šli a bylo to super a od té doby Vašek Benda říkal: *Musíme chodit mezi lidi, musíme ven!* A přesně to byl můj úmysl, když jsem nastupoval do role mluvčího.

Jak se vlastně mluvčí určovali?

To vám to někdo nabídl, nebo jste se přihlásil sám?

Každý mluvčí si hledal náhradu. Kolektiv mluvčích a řada signatářů pak o navrženém jménu diskutovali. Já jsem se vlastně o tom, že mám být mluvčím, dozvěděl někdy v listopadu 1987, když mě policajti odvezli ze Slušovic z práce a já jsem nevěděl proč. A ten fízl mi říká: *Víte, my vám dáme pokoj, když nebudete dělat toho*

JZD SLUŠOVICE NOSITEL ŘÁDU PRÁCE

PODNIK 25. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČSSR SOVĚTSKOU ARMÁDOU
PODNIK 30. VÝROČÍ VZNIKU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

SLUŠOVICE 4. května 1989

VAŠE ZNAČKA

Obvodní správa SNB

PRAHA 1

NAŠE ZNAČKA OKPP/dp

VYŘIZUJE Podhajská

VĚC

Pracovní hodnocení na s. Stanislava Devátého

Do JZD Agrokombinát Slušovice byl přijat dne 27. 8. 1984. Nastoupil do tehdejšího útvaru výpočetní techniky jako technik oživování modulů. Z počáteční kusové a maloseriové výroby vznikl závod výroby modulů IOV, později IIK. Jmenovanému vyhovovala úzce specializovaná činnost, ve které vynikal. Racionalizaci výroby a produktivitu - obzvláště jejímu zvyšování - se bránil.

Pracovní morálka i dosahované výsledky práce byly po období působnosti do poloviny roku 1987 dobré, problémy po pracovní ani jiné stránce nebyly. Pokud výroba potřebovala, pracoval ochotně přesčas. V kolektivu spolupracovníků byl oblíben, snažil se pomáhat a předávat zkušenosti novým spolupracovníkům. Povahou byl spíše uzavřenější, některé své názory ventiloval v uzavřeném okruhu svých známých.

Stanislav Devátý je znám jako člen "Charty 77", kde se jeho činnost výrazně zaktivizovala v polovině roku 1987. Jako aktivní člen "Charty 77" ovlivňoval a působil na okruh svých spolupracovníků, což se na pracovišti negativně projevovalo.

Počátkem roku 1988 bylo řešeno jeho zvlášť hrubé porušení družstevní kázně, spočívající zejména v tom, že nenastoupil na pracoviště v závodě Poprad, kde byl ve smyslu pracovního řádu JZD dočasně přeložen, čímž způsobil závažné organizační a ekonomické problémy jak na původním pracovišti, tak na pracovišti v Popradu.

Sbor zástupců rozhodl na svém zasedání dne 28. 1. 1988 vyložit Stanislava Devátého z členského poměru v JZD AK Slušovice. Od doručení tohoto rozhodnutí dne 1. 2. 1988 není Stanislav Devátý členem našeho JZD.

JUDr. Ladislav Čížek
ředitel odboru KPP

JEDNOTNÉ ZEMĚLSKÉ DRUŽSTVO
AGROKOMBINÁT SLUŠOVICE
kádrový a personální útvar

PSČ 78315 SLUŠOVICE • SBČ: GOTTWALDOV Č.Ú. 419-881 • IČO 135348 • ZÁKL. KÓD ORGAN. - 32987005
ŽEL. STANICE: ŽELECHOVICE-LÍPA • TELEX 087256 JZD SLUS • TELEF. ÚSTŘEDNA 98312-318, 98207

PŘI TELEFONNÍM STYKU VOLEJTE ÚTO GOTTWALDOV Č.:

mluvčího Charty. Já jsem se s nima nebavil, ale zavětril jsem, a když mě za dva dny pustili, přijel Ivan Lamper a řekl mi, že jsem navržený na mluvčího. Takže já jsem se to dozvěděl až poslední a ještě od policajta!

Začátkem roku 1988 jste se stal mluvčím a následoval vyhazov ze slušovického JZD...

Oni mě nejdřív chtěli odklidit do Popradu, kde měli Slušovice jakýsi odštěpný závod, ale to jsem odmítl, tak mě přeřadili do kravína. Což bylo fajn. Když jsem tam začínal, dělalo u jalovic pět lidí, za dva dny tam byli tři, za tři dny dva a čtvrtý den už jsem tam byl sám na sto krav. Oni si mysleli, že to nezvládnou a vzdám to, ale mně se tam zalíbilo. Přišel jsem do kravína, krávy bučely na pozdrav, já jsem je vykydal, nakrmil a za čtyři hodiny jsem neměl co dělat. Jenže jsem tam vydržel čtrnáct dní, pak svolali sbor zástupců a vyhodili mě z družstva i od těch krav. V té době jsem byl skutečně pod tlakem, počítal jsem to a v průměru jsem byl skoro každé dva týdny ve vazbě.

Proti propuštění ze Slušovic jste podal žalobu. Věřil jste tomu, že uspějete?

Já to dělal z principu, stejně jako jsem si z principu každý rok dával žádost o vydání cestovního pasu a oni mi vždycky napsali, že není ve státním zájmu, abych cestoval do zahraničí. Já jsem jim zase odepisoval, že nechci cestovat ve státním zájmu, ale ve svém vlastním, a tenhle rituál se každý rok opakoval.

Paradoxem ovšem je, že jste se svojí žalobou u soudu úspěš.

Když jsem se soudil se Slušovicemi, myslím v květnu 1988, podal jsem žalobu u soudu ve Zlíně a prohrál. Tak jsem šel na odvoláčku do Brna a vyhrál jsem to na celé čáře. Museli mě vzít zpátky. Tam jsem získal dojem, že se něco mění, protože prokurátor přednesl u soudu stanovisko, které bylo v podstatě totožné s naším. Jeho právní názor převzaly soudkyně a bylo vymalováno. Slušovický advokát vy-

šel ven před jednací sítí a říkal: *No, to není možné, nám slíbili, že to prohraje!* Po listopadu jsem zjistil, že soudci i prokurátor byli skutečně pozvaní na Krajský výbor KSČ v Brně a bylo jim nařízeno, aby ovlivňovali soudní řízení. A jen díky tomu, že se soudci ani prokurátor ovlivnit nenechali, tak se vyvinili z trestnosti a podléhali Havlově polistopadové amnestii.

Mimochodem, jak jste přišel na svoji slavnou metodu pasivního odporu?

Tož, hladovky byly jasné, protože jiný způsob v bezprávním státě není. Navíc jsem byl tak zaseklý, že jsem si říkal, že od nich nevezmu ani suchou kůrku, a tak jsem nikdy během osmačtyřicítka nejedl, čímž jsem se připravoval, protože jsem předpokládal, že mě stejně jednou zavrou na delší dobu. A pasivní odpor taky souvisel s mojí povahou, protože jsem si vždycky řekl: *Když mě chcete, tak si mě sakra odnese, já s vámi dobrovolně nepůjdu.* Lehl jsem si na zem a bylo. To se dělo poměrně často. Jednou mě ve Slušovicích zavolali do ředitelny. U ředitele už byli fízlové a já věděl, co bude. Ptal jsem se, co se děje, a ředitel odpověděl, že *tadyhle soudruzi s vámi chtějí mluvit.* A já na to, že s nima mluvit nechci. Oni prohlásili, že pojedou s nima, a když jsem se ptal proč, řekl jen: *To se dozvíte.* Takhle to vždycky začínalo. *Ne, já to chci vědět hned.* – *Ne, to se dozvíte na stanici.* Tak jsem zalehl v ředitelně na zem, chytl jsem se stolu ředitele a oni mě tahali z kanceláře ven i s tím stolem. Nakonec se jim podařilo mě odervat, vytáhli mě ven, tam už byla spousta lidí a policajti se mě snažili dostat do auta. Jenže když si člověk lehne, krouť se a vzpírá, do osobního auta vás nedostanou.

Ono teprve když se na vás člověk podívá, dojde mu, že asi není žádná legrace s vámi manipulovat.

A to jsem měl tehdy sto třináct kilo živé váhy! Někdy to byla sranda, třeba když nás ve Zlíně zadrželi celou

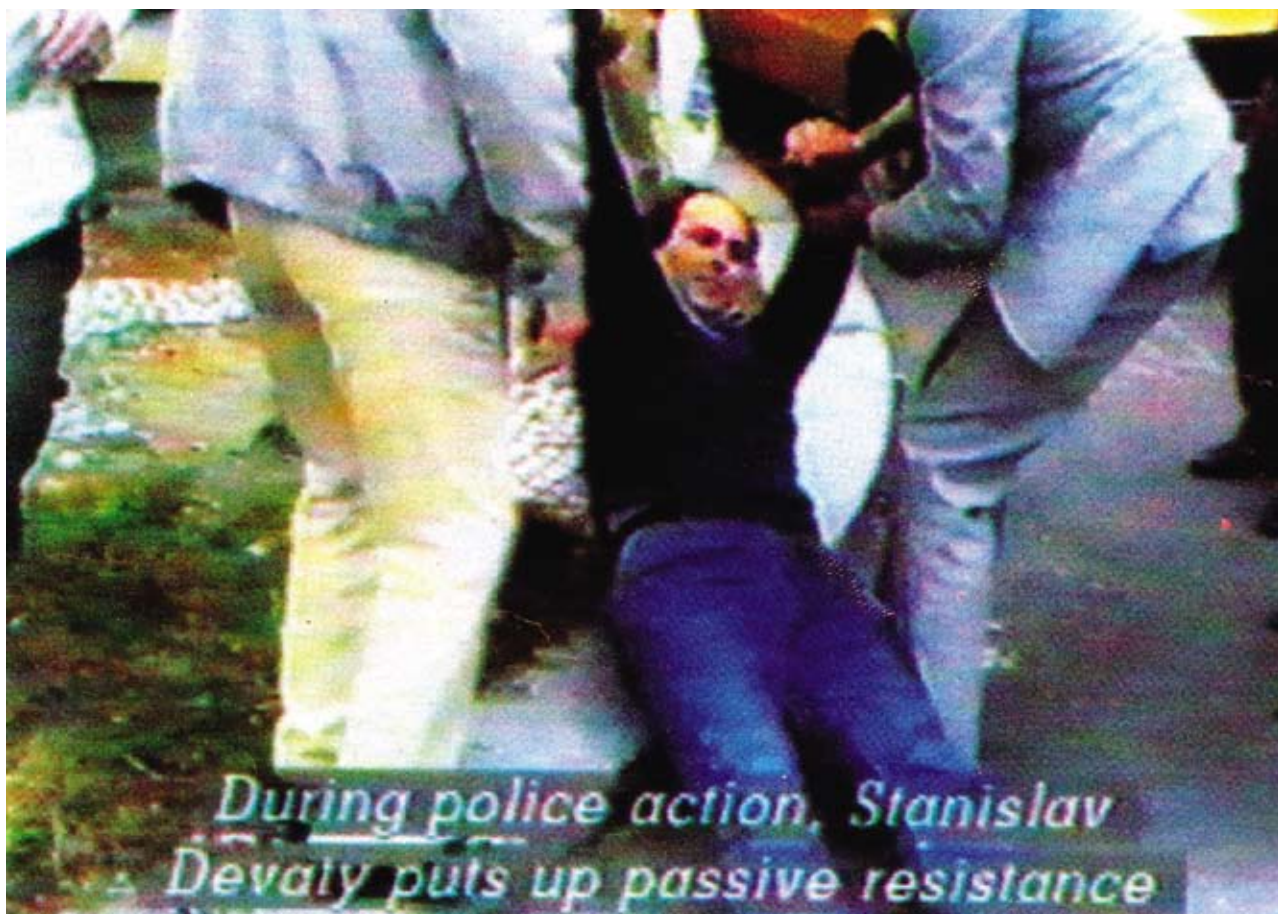
partu, Pavla Jungmanna, Petra Bartoše, Beđu Koutného, Petra Holubáře a spol., sešli jsme se po té osmačtyřicítce v hospodě Na Myslivně, kde jsme si sdělovali zážitky. A náčelníkovi StB Daňkovi jsme říkali Kultur-ně, protože on, když mě kdysi přivezli v okovech do Zlína z Prahy, na mě spustil: *Teda pane Devátý, to je teda jako, vy si tady leháte na zem, to už se dávno nedělá! Trošku kulturně, kulturně!* Tak jsme mu tak začali říkat.

Vy jste vlastně takový zlínský Gándhí...

No to je hodně přehnané, nicméně Gándhího jsem vždycky velice obdivoval, fascinoval mě a právě on mě inspiroval k pasivnímu odporu. Faktem ale taky je, že kdybych tohle dělal v padesátých letech, nepřežil jsem ani minutu. Přece jen si v naší době už režim nemohl dovolit tolik co tenkrát.

Stejně jako měl Gándhí štěstí, že vedl boj s Brity a nikoliv s nacisty...

Přesně tak, sám Gándhí říká, že tento způsob boje předpokládá inteligentního protivníka. Pro mě když si policajti přijeli poprvé, to bylo někdy v roce 1983, zrovna jsme slavili kamarádky narozeniny ve Zlíně na Kolibě a já jsem nepil, protože jsem měl tušení, že přijedou. Skutečně kolem půlnoci přijeli a hned na mě: *Pane Devátý, kontrola občanského průkazu. – Proč chcete moji občanku, když jméno znáte? – Zvedněte se a půjdete s námi. – Proč? – To se dozvíte. – Tak to ne, nejdřív mi řekněte, o co jde.* Začali do mě drcat a tahat mě, já zalehl na zem a oni z toho byli tak bezradní, že nevěděli, co mají dělat. Chvilku mě přemlouvali, ať vstanu, to jsem odmítl, tak mě začali tahat za ruce a za nohy, já se jim samozřejmě vysmekával. Oni si zavolali posilu, každý mě chytl za jednu končetinu a táhli mě ven, zase jsem se vysmekl, tak mě táhli za vlasy. Plná hospoda lidí, kteří řvali *Gestapáci!*, nicméně se jim podařilo dostat mě ven, kde jsem začal křičet. *Pomocť, chcou mě zabít!* hulákal jsem na hory lesy. Tak jsem je vyhecoval, že mě zmlátili. Poprvé jsem tehdy ztratil vě-

Záběr z propagandistického filmu, který se promítal na stranických schůzích a který později vysílaly i zahraniční televize

Foto: repro Reflex

domí. Odvezli mě na stanici a do rána mě drželi poutama přidělaného k topení. Hned jsem šel k doktorovi, stěžoval si na ně, psal stížnosti, pořád dokola. Stejně mi vždycky napsali, že zákrok příslušníků byl v souladu se zákonem a že je všechno v pořádku. Takhle to bylo poprvé a tehdy mi došlo, že oni na takové chování nejsou připravení, že je tím zaskočím. Na něco takového nebyli zvyklí, vždycky jim stačilo si někam přijít a všichni s nimi poslušně šli a bylo hotovo. A najednou jim někdo řekne: *Když mě chcete, tak si mě odneste*. A bylo vymalováno. Když už si pak pro mě přijeli uniformovaní policajti do Slušovic, poslali chlapa, co měl o půl hlavy víc než já, a ten se mi pak omlouval: *Já za to nemůžu, oni nám to nařídili*.

Podobná věc se mi stala i 1. května 1989, když mě tahali z chumlu na Václaváku. Estébáci mě drželi za ruce, Honza Ruml za nohy a táhl mě k sobě. Já na Honzu řval: *Ty vole, pusť mě, nebo mě přetrhnete!* Tak mě pustil, fízli z pohotovostního pluku mě zatáhli do průjezdu a tam se mi omluvili a nakonec u soudu svědčili v můj prospěch s tím, že netušili, proč mě měli zadržet, že jsem nic nedělal, ale že dostali pokyn od příslušníků StB...

Když jste je byl schopen takhle vytáčet, neměl jste strach, že to některý z nich přežene?

Tož, strach jsem samozřejmě ze začátku měl, ale přirovnal bych to k prvnímu kroku, který člověk musí

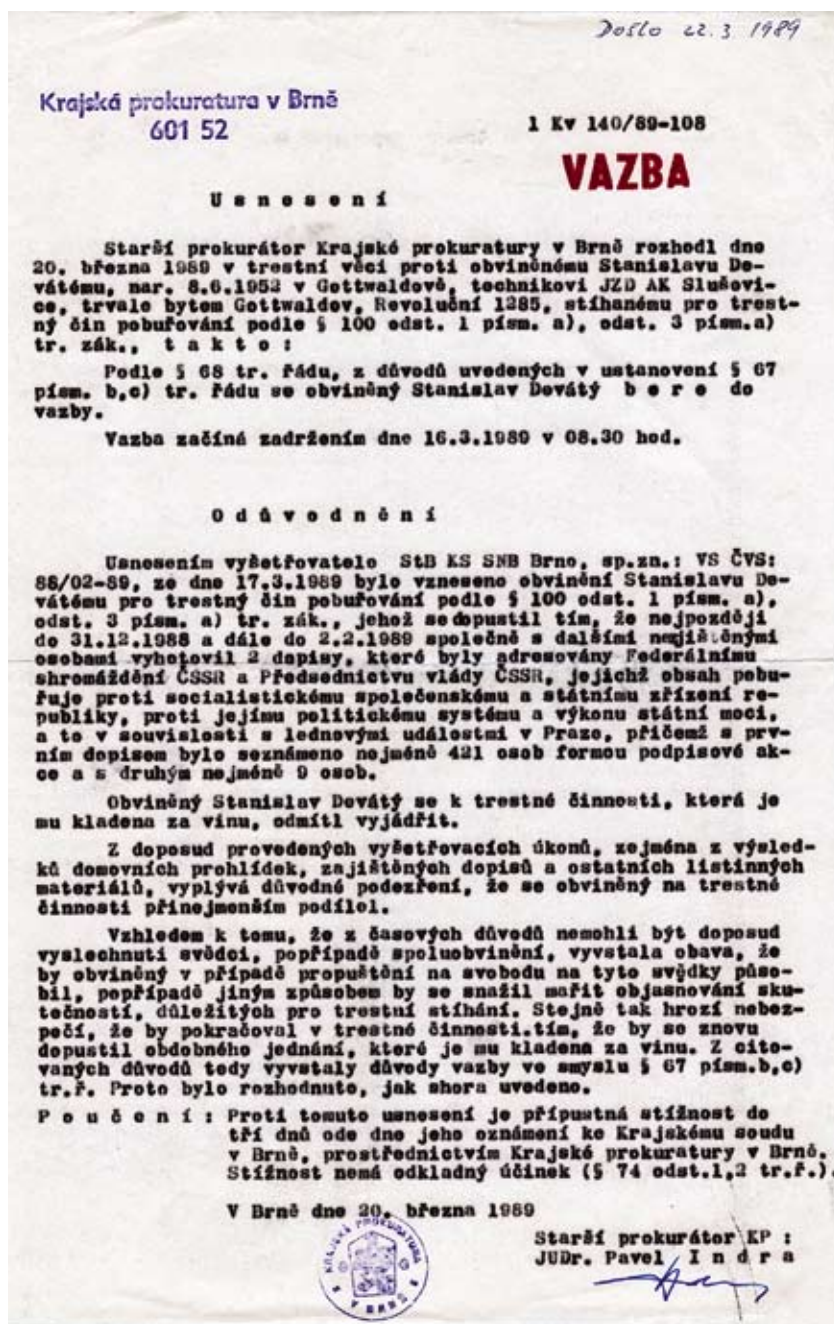
udělat v rozhodujících chvílích. Když jsme např. stáli na Václaváku a pořádali nějakou akci, kolem byla spousta lidí, stačilo udělat první krok a přejít cestu a už nebylo co řešit. Když teda uděláte ten první krok, už je to jedno. Stejně to bylo i s hladovkou. Říká se, že kritické jsou tři až sedm dní, kdy člověk válčí sám se sebou. Na mě přišla krize vždycky tak pátý šestý den, ale jak ji člověk překoná, už je jedno, jestli je to třicet nebo šedesát dní. Člověk ztratí pocit hladu a hotovo.

Vy jste se na hladovky nějak speciálně připravoval?

Četl jsem hodně o Gándhím, věděl jsem, že budu pít jenom vodu, ale ne moc, dvě tři deci denně. Moje zkuš-

Stanislav Devátý (nar. 1952 ve Zlíně), významná postava československého disentu, představitel nové, „nekompromisní“ generace odpůrců vůči komunistickému režimu, průkopník metody hladovek a pasivního odporu. Vyučen elektrikářem, absolvent průmyslovky. Z několika zaměstnání musel odejít pro svůj odpor k oficiálnímu režimu. Z JZD Agrokombinát Slušovice byl propuštěn poté, co se stal mluvčím Charty 77. Svou výpověď soudně napadl a uspěl. Signatář Charty 77, člen Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), mluvčí Charty 77 (2. 1. 1988 – 2. 1. 1989), zakladatel Společenství přátel USA (SPUSA). Opakovaně šikanován a vězněn komunistickými bezpečnostními orgány, zvláště v letech 1988 a 1989. V srpnu 1989 odsouzen za pobuřování na 20 měsíců nepodmíněně. Trest nenastoupil, neboť se uchýlil do ilegality v polské Wroclawi. Do Československa se vrátil 10. 12. 1989. Po listopadu 1989 se stal poslancem Federálního shromáždění, pracoval v komisi pro vyšetřování událostí 17. listopadu, v letech 1993-1997 pak jako ředitel Bezpečnostní informační služby (BIS). Po listopadu 1989 vystudoval práva na UK v Praze a v současné době se věnuje advokacii.

nost byla taková, že čím víc toho člověk vypije, tím víc energie tělo spotřebovává, takže jsem málo pil, nedělal jsem moc pohybů, odpočíval jsem, občas jsem si stoupl. A to se mi stalo osudným, když mě v březnu 1989 zatkl v Praze, přivezli mě do Zlína na domovní prohlídku a odtud rovnou do vazby do Brna. Tam jsem hned začal držet hladovku. Tehdy platilo nějaké ministerské nařízení, že po osmi dnech měli vozit hladovkáře do Prahy na Pankrác k umělému vyživování. Tak mě přivezli na Pankrác, já ráno vstal, zatočila se mi hlava, spadl jsem a zlomil si žebro. To bylo možná štěstí, protože jinak bych umělé výživě asi neunikl. Já jsem jim totiž dopředu řekl, že pokud do mě začnou cpát hadičky, budu se s nima prát. A jak jsem si zlomil to žebro, řval jsem bolestí a oni nevěděli, co se mnou je. Až potom jsem se nechal zrentgenovat a zlomené žebro se potvrdilo a podle mého názoru dostali strach, že když se se mnou budou prát, přihodí se mi ještě něco horšího. Pavel Wonka byl tehdy už po smrti a oni se báli podobného konce. Děla-

Rozhodnutí o uvalení vazby na S. Devátého v březnu 1989

Foto: archiv Stanislava Devátého

li jiné věci, neustále mě pozorovali, občas ke mně ve tři ráno vtrhli na celu a kontrolovali, jestli tam náhodou nemám nůž nebo se nechci oběsit, mlátili obuškama do plechových rolet na oknech a podobně.

Je pravda, že za vámi během hladovky poslali i psychologa, který si s vámi povídal o oblíbených jídlech, a když jste se vyznal z lásky k bramboráku, nechal vám ho obratem donést?

Ano, to je pravda, zkoušeli to různými způsoby. Taky za mnou poslali psycholožku, která měla zkoumat můj duševní stav, jestli jsem schopen se ještě kontrolovat, protože aby mě mohli uměle vyživovat, potřebovali potvrzení, že můj život je ohrožen a že nejsem schopen ovládat sám sebe. Ona přišla, vyšetřila mě a pak ještě informace o mně doputovala k Petru Uhlovi.

První polovinu roku 1989 jste prakticky strávil ve vazbách, kde jste protestoval opakovanými hladovkami...

Všechno začalo v lednu Palachovým týdnem... (*probírá se stohy dokumentů*). Pak mě 16. března sebrali u Obvodního soudu pro Prahu 1, následovala domovní prohlídka, pak věznice Brno a potom Pankrác, v polovině dubna mě pustili a 1. května jsem byl opět s transparentem na Václaváku, kde nám transparent po potyčce roztrhali estébáci. Byl jsem zase obviněn a znovu na mě byla uvalena vazba. Konviktská, Ruzyně a Pankrác, hladovka, propuštěn 19. května, 24. června setkání mluvčích, zadržen, Konviktská, propuštěn po 48 hodinách. Tam jsem údajně verbálně napadl policajty, takže mi stíhání rozšířili o útok na veřejného činitele, 27. července domovní prohlídka v souvislosti s peticí Několik vět a týden nato jsem byl znovu vzat do vazby s odůvodněním, že rozšiřováním Několika vět pokračuji v trestné činnosti. Poslední vazba přišla 7. srpna, to už jsem přestal i pít vodu a už jsem na tom byl dost špatně. Do 19. srpna jsem byl v nemocnici, myslím, že to bylo u svatého Jakuba v Brně, pod dohledem dvou estébáků, pak soud přijal stížnost mého obhájce doktora Machourka, stížnost proti mému propuštění ale podal i prokurátor Omelka, což by normálně moje propuštění odložilo. Mezitím ale lékaři v Brně vydali zprávu, že můj zdravotní stav je vážný, to už jsem nepil osmý nebo devátý den a doktoři prohlásili, že hrozí kolaps organismu a že o mém propuštění je potřeba rozhodnout rychle. Nakonec se soudce ve Zlíně, nějaký Pepa Holcman, v noci sebral, jel s tou prokurá-

S Annou Hradilkovou ml. koncem srpna 1989 na Vysočině. Za ním zleva Lucie Váchová, Tereza Hradilková

Foto: Adam Hradilek

torovou stížností na Krajský soud do Brna a dohodl moje propuštění. Odvezli mě na kliniku do Zlína, kde do mě napíchali vitaminové injekce, a 21. jsem se nechal propustit, šel jsem na náměstí, potkal spoustu lidí, pokecali jsme a všechno bylo fajn. A 29. srpna mě odsoudili na dvacet měsíců tzv. natvrdo.

A v tu chvíli vás napadlo, že utečete?

Já byl rozhodnutý, že když mě odsoudí, budu zase držet hladovku, ale fakt je, že v té době už mi spousta lidí psala dopisy a petice, abych přestal ohrožovat svůj život, že mě potřebují živého, a ne mrtvého. Podepsalo to hodně lidí, tak jsem začal uvažovat, co jiného mi zbývá. Došel jsem k závěru, že nic jiného, než se zdekovat kamsi do podzemí. Napadlo nás tehdy s Pavlem Dudrem a Pavlem Záleským, katolickými aktivisty, že bych šel do mužského kláštera ve Fryštáku, kousek od Zlína. Ostatně tam mě poslze estébáci hledali jako první. Pak kohosi napadlo Polsko.

Tam jste měli dost kontaktů?

Samozřejmě, my jsme minimálně tři roky chodili každých čtrnáct dní nebo tři týdny na hranice a nosili jsme

batohy plné tiskovin a vyměňovali si je. Říkali jsme tomu „přežuty“. To bylo vždycky výborné, protože jsme se sešli, popili, pojedli, pokecali, vyměnili si batohy a zase šli. Pak byly jednou za tři měsíce velké srazy, kam jezdil i Havel a Michnik, mezitím jsme ale dělali tyhle malé schůzky, pokaždé u jiného hraničního patníku.

Nikdy vás nechytili?

Nikdy, vždycky jsme se totiž přímo na místě domluvili, kde se sejdemě přistě. Jen jednou se mi stalo, že jsem se stavoval v Brně u Petra Pospíchala, abych vyzvedl něco pro Poláky. A on i když věděl, že má doma odposlech, nějak se prorekl. Já tehdy na hranici nejel, ale byli tam kluci od nás, Dědek – Míra Doležalů, Petr Holubář a spol., a ti vyprávěli, že když přijeli na hranici, sundali si krosny a čekali. Pak přišli Poláci, sedlo se, a najednou se ze všech stran začali hrnout fízlové. Poláci vzali náš batoh plný tiskovin a zmizeli na polskou stranu, kluky pochytili a říkali: *Vemte si váš batoh a jdeme dolů*. A kluci říkali: *Jaký náš batoh, to není náš batoh*. Policajti vzali psa, ten ale cizí batoh jen očuchal, žádnou stopu nenašel, takže kluky pustili, policajti vzali krosnu a muse-li ji táhnout dolů.

(označení útvaru)

VS-CVS: 88/02-89-05

v Brně

dne 16. III. 1989

Usnesení

Podle § 83 odst. 1 tr. ř. nařizují domovní prohlídku u _____

Stanislava DEVÁTĚHO, nar. 8.6.1952, Gottwaldov

Domovní prohlídka bude provedena v bytě a prostorách souvisejících
Gottwaldov, Revoluční 1285

(adresa a označení místnosti — místa — prostoru, kde bude prohlídka provedena)

neboť je podezření, že se zde nachází věc důležitá pro trestní řízení ~~neboť se zde nachází věc důležitá pro trestní řízení~~
b) ~~pro trestní řízení~~ (_____)

Prohlídku provede: mjr. DOMÍNEK, + orgénové SNB

Odůvodnění:

Vyšetřovatelem StB v Brně je vedeno trestní stíhání pro tr. čin pobořování podle § 100/1a, 3a/ tr. zákona, neboť zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že dosud přesně nezjištěná osoba nebo osoby v přesně nezjištěné době, nejpozději do 31.12.1988 vyhotovily dopis, který byl s podpisy odeslán na adresu Federálního shromáždění ČSSR, Předsednictva vlády ČSSR a na vědomí GP ČSSR, jehož obsah pobořuje proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky, respektive její politický systém a dosavadní výstavbu socialismu.

Z dosavadního vyšetřování vyvstalo podezření, že je jedním z organizátorů této akce je Stanislav DEVÁTÝ a že v jeho bytě nebo dalších prostorách s bytem související se nacházejí věci mající bezprostřední vztah k vedenému trestnímu stíhání, jako originály podpisových archů, psací stroj, kterým byl dopis napsán nebo další důkazy o tr. činnosti, rozhodl jsem jak výše uvedeno.

POUČENÍ: Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, kterou je možno podat u vyšetřovatele StB do 3 dnů ode dne vyhlášení usnesení, stížnost nemá odkladný účinek.

Vyšetřovatel StB :
mjr. JUD. Jan DOMÍNEK

Souhlasím :
Krajský prokurátor _____
v Brně _____

*] Nehodící se škrtněte!

MV č. skl. 378

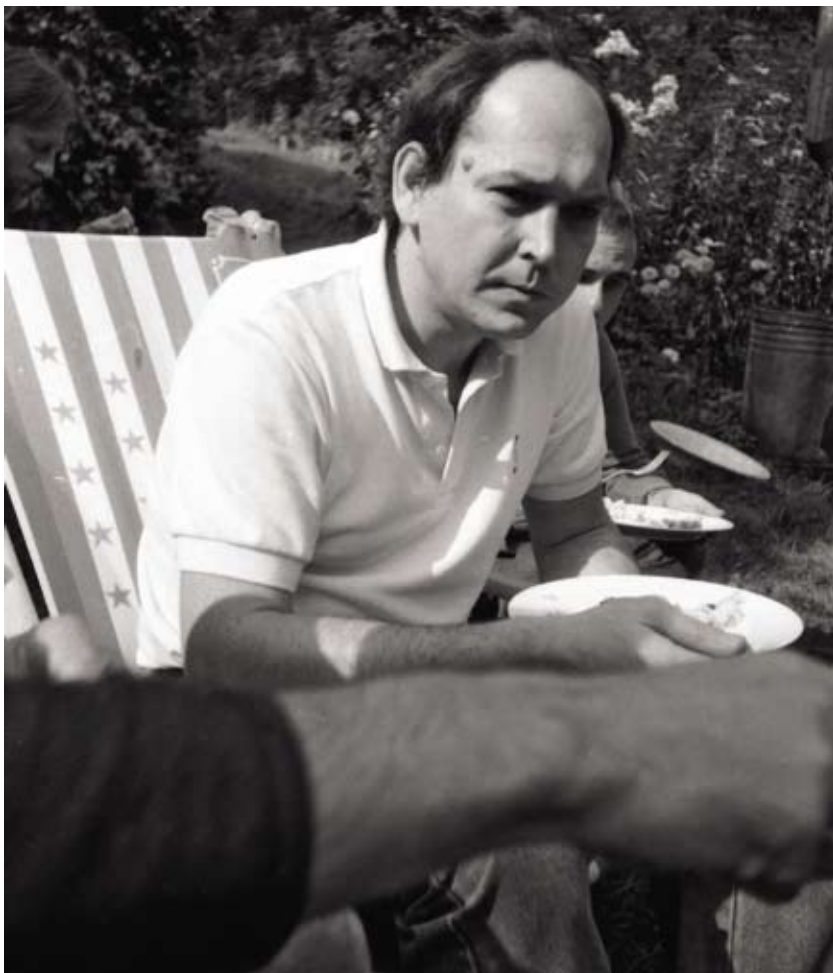
Usnesení o domovní prohlídce, kterou příslušníci StB provedli v březnu 1989 u Stanislava Devátého

Foto: archiv Stanislava Devátého

Koncem srpna 1989 na Vysočině u rodiny Hradilků

Foto: Adam Hradilek

Koncem srpna 1989 na návštěvě u Edy Kriseové v Želivu. V pozadí Zbyněk Petráček.

Foto: Adam Hradilek

Polsko zkrátka byla jasná volba pro přechod do ilegality.

Rozhodně to ale nebylo jednoduché. Když jsem 17. září přecházel hranici, tak nás honili. Bylo to v době, kdy zdrhali východní Němci, a ti chodili i přes Polsko, takže Poláci hranice hlídali. My pitomci jsme se navíc dohodli, že se sejdem na hoře Kovadlo, což je z naší strany strašně vysoko, šest nebo sedm kilometrů stoupání. Doprovázel mě Pavel Jungmann s manželkou. Sešli jsme dolů na polskou stranu, nasedli do auta, myslím, že to byla toyota, každopádně rychlé auto, neujeli jsme ani pět set metrů, a už nás stáveła pohraniční stráž. Poláci, místo aby zastavili, šlápli na plyn, pohraničníci naskákali do příkopu, my projeli a začala honička à la Chicago 1930. Ujeli jsme snad kilometr a půl a proti nám další čtyři džípy, zase jsme kolem nich profrčeli. Přes vesničky sto padesát, ujížděli jsme až do Londeku, kde jsem vyskočil, zmizel jsem i s batohem v lese a oni jeli dál. Za čtyři minuty profrčela kolona aut, a jelikož už jsem byl v bezpečí, kluci se nechali chytit. Manévry pak trvaly ještě dva dny. Pro mě si o půlnoci přišla jiná parta lidí, odvedli mě do nějakého paneláku, kde jsem ty dva dny musel čekat. Bylo to u moc bezvadných lidí.

Dělal jste před odchodem nějaké větší přípravy na život v utajení?

Ne, prostě jsem si sbalil krosnu a jel. My jsme se na hranicích s Polákama scházeli běžně, takže to nebylo nic neobvyklého. Samozřejmě že když nás ve Zlíně napadlo, že bych se měl zdekotovat do Polska, konzultovali jsme to s Ivanem Lamperem a Petrem Uhlem a přes něj se dohadovaly podrobnosti. Věděl to Uhl, Lamper a Honza Ruml a kluci ze Zlína a nikdo jiný. Když jsem byl na poslední návštěvě Prahy, stavoval jsem se i za Havlem, ale tomu jsem to neřekl. On by se určitě nechtěně prořekl. Nebyl moc na konspiraci.

Jaký byl váš život ve wrocławské ilegalitě?

Především jsem absolutně netušil, kdy se vrátím, a po čtrnácti dnech

Stanislav Devátý v ilegalitě

Přátele.

V poslední době jsem obdržel stovky dopisů, v nichž mě i zcela neznámí lidé žádají, abych v případě dalšího uvěznění neohrožoval svůj život protestní hladovkou. Vzhledem k velkému počtu těchto hlasů se cítím povinen zveřejnit následující prohlášení.

Takzvaná nezávislá justice chce konečně definitivně odsoudit k trestu odnětí svobody. Okolnosti celého případu jsou natolik známy, že není třeba jít do podrobností. V rozhodnutí soudu spatřuji jen další důkaz zvláště a bezpráví, které současná komunistická moc uplatňuje ve svém vztahu k občanům. Má životní zásada odporovat zlu vždy a všude mi proto velí, abych protestoval. A jediný protest, který člověku v bezprávném státě zbyl, je občanská neposlušnost. Z tohoto důvodu oznamuji, že se nehodlám podrobit rozsudku nelegitimních soudců, kteří odsuzují nezávisle na důkazech a v rozporu jak s ústavou, tak i mezinárodními závazky této republiky. Jelikož nemám jiné východisko, odcházím do ilegality, ve které setrvám tak dlouho, dokud mi bude hrozit neoprávněné uvěznění.

Není mou vinou, že jsem nucen použít tento krajní postoj. Není mou vinou, že respektování základních práv a svobod člověka platí v této zemi stále jen na papíře. Odpovědnost za to padá jednoznačně na nynější mocenské orgány. Jsem však plně přesvědčen o tom, že probouzející se občanské vědomí československé společnosti se už nedá znovu uspat ani zvyšujícími se represemi. Touha po svobodě, spravedlnosti a budování vlastního štěstí je totiž tou nejzákladnější lidskou přirozeností a nelze ji nikdy natrvalo umrtvit. Jsem si jist, že ani mé současné postavení mi nebude bránit v aktivní práci ve prospěch skutečně svobodného a demokratického Československa.

11. října 1969

Váš Stanislav Devátý

Ve wrocłavské ilegalitě

Foto: archiv Stanislava Devátého

jsem byl jako na trní. První dny jsem trávil přípravou Festivalu nezávislé československé kultury ve Wrocłavi. Dělal jsem překlady, pomáhal jsem s přípravou materiálů, ale na festival samotný jsem nemohl, z čehož jsem byl nepřítel. Jednou jsem ale vyšel ven, sedl si do hospody a tam seděl a hrál Kryl, což bylo úžasné. Když festival skončil a já neměl do čeho píchnout, došlo mi, že musím zpátky. A do toho přišel 17. listopad.

Jak jste se o něm vlastně dozvěděl?

Z české televize, ta v Polsku jela. Sranda byla, že když jsme se 17. září loučili na hranici s Pavlem Jungmanem, nevěděli jsme, kdy se zase uvidíme. Já jsem mu tehdy s uměleckou

nadsázkou řekl: *V klidu, za dva měsíce je konec.* A ono to vyšlo na den. My jsme všichni věděli, že to jednou rupne, ale kdy, to bylo ve hvězdách. Já tipoval spíš prosinec, desátého, na den lidských práv.

Proč jste se vrátil právě až 10. prosince, na den lidských práv? Symbolicky?

Z opatrnosti. Všichni tvrdili, že vazby polské a československé státní bezpečnosti pořád fungují, a Poláci prohlásili, že mě samotného přes hranice nepustí. Tak se čekalo, až si pro mě někdo přijede. Já pořád seděl u televize, každému jsem říkal, že do Česka musím, že se tam dějí převratné věci, ale stále se čekalo. 9. prosince jsem to nevydržel, sebrali jsme se

a jeli jsme k Broumovu, do městečka na polské straně. Tam jsem chtěl přespat na faře, chystal jsem se ke spánku, a najednou bouchání na dveře a za nima kluci ze Zlína. Jeli pro mě do Wrocłavi, tam jim řekli, že už jsem na hranici, tak jeli tam, přespali jsme, já ráno vylezl na kopec, oni v klidu přešli hranice, dole mě nabrali a jeli jsme do Prahy. Chtěli jsme stihnout demonstraci na Václaváku, jenže jsme měli poruchu a přijeli čtvrt hodiny po jejím konci.

Litujete, že jste tu v listopadu nebyl?

Nevím. Možná je to dobře, kdo ví, co by se stalo, protože někteří lidé, co vystupovali na balkonu Melantricha, mně moc neladili.

pd